Ordino Anayasa Mahkemesi - 27.06.2018

Başvuru, yurt dışından ithal edilen malların liman idaresince teslim edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZİMEKS SANAYİİ ÜRÜNLERİ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/13851)

Karar Tarihi: 27/6/2018

İKİNCİ BÖLÜMKARAR

Başkan : Engin YILDIRIM Üyeler : Osman Alifeyyaz PAKSÜT Muammer TOPAL M. Emin KUZ Rıdvan GÜLEÇ Raportör : M. Emin ŞAHİNER Başvurucu : Özimeks Sanayii Ürünleri Ticaret Ltd. Şti.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yurt dışından ithal edilen malların liman idaresince teslim edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/8/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Dava Öncesi Süreç

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, demir-çelik sektöründe faaliyet gösteren bir şirkettir.

9. Başvurucu Şirket, Çin'de bulunan bir şirketten akreditif yoluyla paslanmaz çelik çubuk satın almıştır.

10. İthal konusu mal 29/6/2011 tarihinde K. Limanı'na ulaşmış ve K. Liman Hizmetleri ve Lojistik Sanayi Ticaret A.Ş.nin (K. A.Ş.) Ambarlı Gümrük Müdürlüğü adına işlettiği, gümrüklü saha olan geçici eşya depolama alanına teslim edilmiştir.

11. Konşimentonun orjinali ile Ambarlı Gümrük Müdürlüğüne meşru hak sahibi olarak yapılan başvuru üzerine Müdürlük, anılan eşyayı başvurucu Şirket adına 10/7/2011 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Çıkış Fişi ile serbest dolaşıma sokmuştur.

12. Gümrük işlemlerinin tamamlanması üzerine geçici antrepoya konulan eşyanın teslimi amacıyla konşimento alıcı nüshaları ve diğer gerekli belgeler ibraz edilmiş, gerekli kontroller sonrasında eşyanın teslimi için kontrol fişinin düzenlenmesinin ardından konteyner ücretleri yatırılmış, eşyanın yüklenmesi için araçlar limana getirilmiş fakat liman işletmesi teslimden kaçınarak eşyayı araçlara yüklememiştir. Eşyanın teslim alınamaması üzerine Gümrük İdaresine eşyanın kendilerine teslim edilmesi, aksi takdirde sorumlu olacakları ihtar edilmiş ve bu ihtara rağmen İdarece yazıya cevap verilmemiştir.

13. Liman idaresi, talep konusu malın tesliminden kaçınmasına gerekçe olarak Denizcilik Müsteşarlığının 17/05/2011 tarihli yazısı gereği tedariki zorunlu olan Yük Teslim Talimat

Formu'nun ibraz edilmemesini göstermiştir.

B. Dava Süreci

14. Başvurucu Şirket; eşyanın zaman içinde kaybedeceği değer, eşyada meydana gelecek korozyon, fahiş rakamlara ulaşan ardiye ve demuraj bedelleri nazara alınarak malın tarafına teslimine, tesliminin mümkün olmaması hâlinde ise emtia bedelinin yasal faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmesini talep ederek 9/9/2011 tarihinde İstanbul 52. Asliye Ticaret Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

15. Mahkeme 5/2/2013 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde özetle şu hususlara yer verilmiştir:

i. 29/6/2011 tarihinde tahliye edilen eşyanın gümrük işlemleri tamamlandıktan sonra 4/7/2011 tarihli Serbest Dolaşıma Giriş Beyannamesi ile ithalat işlemleri tamamlanmış, depolama yeri işletmecisi olan K. A.Ş.ye ait geçici depolama yerinde 11/7/2011 tarihli ambar çıkış fişi tanzim edilerek eşyanın teslim alınması için başvurucu Şirkete teslim edilmiştir. Buraya kadar yapılanlar, ithal edilen eşyanın gümrük işlemlerinin tamamlanmasına ilişkin işlemlerdir.

ii. Geçici depolama yerinde gümrük işlemleri tamamlanan ve gemiden tahliye edilen yükün mevzuat hükümleri gereğince taşıyan tarafından gönderilene teslimi ile taşıma sözleşmesi sona ermekte ve bu sürede taşıyanın navlun ücreti ve bu ücret sebebiyle yük üzerindeki rehin hakkı devam etmektedir. Somut olayda da ithal konusu yük, gemi donatanı tarafından taşınmış ve taşıyan tarafından 27/6/2011 tarihli yazı ile navlun ücretinin tahsil edilemediği, bu ücretler tahsil edilinceye kadar yük üzerinde hapis hakları bulunduğu ve alacakları tahsil edilinceye kadar yüklerin teslim edilemeyeceği liman işletmesi ile Ambarlı Gümrük Müdürlüğüne bildirilmiştir. Bu durumda olayda taşıyan ile gönderilen ve taşıtan arasında gerçekleşen taşıma ilişkisi neticesinde ödenmeyen navlun ve benzeri alacaklardan kaynaklanan hapis hakkı, taşıyan tarafından kullanılmış olmaktadır.

iii. Mahkeme, yüklerin ancak Teslim Talimat Formu ile teslim edilebileceğine dair Deniz Ticareti Genel Müdürlüğünün 17/5/2011 tarihli yazısına işaret etmiştir.

iv. Taşıyan tarafından Ambarlı Gümrük Müdürlüğüne ve K. Liman yetkililerine gönderilen yazıyla yük üzerinde hapis hakkını kullandıkları belirtildiğinden, taşıma sözleşmesinin tarafları arasında

taşıma sözleşmesinden kaynaklanan edimlerin henüz ifa edilmediği anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurucu Şirket konşimentoyu ibraz edip yük sahibi olduğunu taşıyan veya acentesine belgelendirmediği için taşıyan veya acentesi tarafından gümrük işlemleri tamamlanan yüke ilişkin Yük Teslim Talimat Formu düzenlenerek başvuru Şirkete verilmemiştir.

v. Başvurucu Şirket de gümrük işlemlerinin tamamlandığını ve mevzuat gereğince eşyanın kendisine tesliminin gerektiğini savunarak Yük Teslim Talimat Formu'nu alıp K. A.Ş. yetkililerine teslim etmediği için bahis konusu talimat gereğince yük kendisine teslim edilmemiştir.

vi. Yük Teslim Talimat Formu'nu düzenleyip vermesi gereken kişiler, taşıyan veya yetkili acentesidir. Liman işletmeciliği yapmak dışında yetkisi olmayan K. A.Ş., işletmecilik faaliyetini de Denizcilik Müsteşarlığının vermiş olduğu yetkiler ve talimat doğrultusunda yaptığından ve bahis konusu talimat doğrultusunda hareket etmiş olduğundan eşyanın teslim edilmemesinden sorumlu değildir.

vii. Sonuç olarak liman işletmesi, taşıma sözleşmesinin tarafı olmaması ve yük üzerinde bir tasarruf hakkının bulunmaması sebebiyle, verilen talimat gereğince Yük Teslim Talimat Formu kendisine ibraz edilmeden yükün teslim edilmemesinden sorumlu tutulamayacaktır.

16. Temyiz edilen hüküm, Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 21/10/2014 tarihli kararıyla onanmıştır. Daire, karar düzeltme istemlerinin de 9/6/2015 tarihinde reddine karar vermiştir.

17. Nihai karar, başvurucu Şirket vekiline 11/8/2015 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu Şirket 11/8/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Mevzuat Hükümleri

19. 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 4. maddesi şöyledir:

"Gümrük idareleriyle muhatap olan kişiler bu Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan tüzük, kararname ve yönetmelik hükümlerine uymak; gümrük idarelerinin gerek bu Kanunda gerek diğer kanun, tüzük ve kararnamelerde yazılı hükümlere göre yapacağı gözetim ve kontrollere tabi olmak; bu idarelerin kendi adına veya başka idareler nam veya hesabına tahsil edeceği her tür vergi, resim, harç ve ücretleri ödemek veya bunları teminata bağlamak; kanun, tüzük,

kararname ve yönetmelik hükümlerinin uymayı zorunlu kıldığı her tür işlemleri yerine getirmekle sorumludurlar."

20. Olay tarihi itibarıyla yürürlükte olan 20/9/1956 tarihli ve 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nun 1061. maddesi şöyledir:

"Taşıyan, malların yükletilmesi, istifi, taşınması, elden geçirilmesi ve boşaltmasında tedbirli bir taşıyanın dikkat ve ihtimamını göstermekle mükelleftir. Teslim alındıkları andan teslim edildikleri ana kadar geçen müddet içinde malların zıyaı veya hasarı yüzünden doğacak zararlardan taşıyan mesuldür; meğer ki, zıya veya hasar, tedbirli bir taşıyanın dikkat ve ihtimamı ile dahi önüne geçilemiyecek sebeplerden ileri gelmiş olsun."

21. 6762 sayılı mülga Kanun'un 1069. maddesi şöyledir:

"Gönderilen; malı teslim almakla navlun ve navlun teferruatından olan bütün masrafları ve sürastarya ücretini, teslim almanın dayandığı mukavele veya konişmento hükümlerine göre ödemeye, kendi hesabına Gümrük Resmi ödenmiş ve başka masraflar yapılmış ise bunları da vermeye ve kendine düşen diğer bütün borçları ifaya mecbur kalır.

Taşıyan navlunun ödenmesi ve gönderilene düşen diğer borçların yerine getirilmesi karşılığında malı teslime mecburdur."

22. 6762 sayılı mülga Kanun'un 1077. maddesi şöyledir:

"Taşıyan, 1069 uncu maddede yazılı alacaklarından dolayı yük üzerinde rehin hakkını haizdir.

Rehin hakkı, yük alıkonduğu veya tevdi edildiği yerde bulunduğu müddetçe bakidir; teslimden sonra dahi, otuz gün içinde mahkemeye müracaat olunmak ve mal henüz gönderilenin zilyedliğinde bulunmak şartiyle devam eder.

İcra ve İflas Kanununun 145 ve mütaakıp maddeleri gereğince borçluya yapılması lazım gelen ihbar ve tebliğler gönderilene yapılır. Gönderilen bulunmaz veya yükü teslim almaktan imtina ederse ihbar ve tebliğlerin taşıtana yapılması lazımdır.

23. 6762 sayılı mülga Kanun'un 1098. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Konişmento aşağıda yazılı hususları ihtiva eder:

1. Taşıyanın ad ve soyadını veya ticaret unvanını;

2. Kaptanın ve soyadını;

3. Geminin adı ve tabiiyetini;

4. Yükletenin ad ve soyadını veya ticaret unvanını;

5. Gönderilenin ad ve soyadını veya ticaret unvanını;

6. Yükleme limanını;

7. Boşaltma limanını veya buna dair talimat alınacak yeri;

8. Gemiye yüklenen veya taşınmak üzere teslim alınan malların cinsi, ölçüsü sayı veya tartısı, markaları ve haricen belli olan hal ve mahiyetleri;

9. Navluna ait şartları;

10. Tanzim olunduğu yer ve günü;

11. Tanzim olunan nüshaların sayısını.

... "

24. 6762 sayılı mülga Kanun'un 1102. maddesi şöyledir:

"Konişmento gereğince kendisine mallar teslim edilecek olan veya konişmento emre yazılı ise ciro ve teslim ile kendisine devredilmiş olan kimse, malları teslim almaya salahiyetlidir.

Konişmento birden çok nüsha olarak tanzim edilmişse mallar, bir tek nüshanın salahiyetli hamiline teslim edilir."

25. 10/8/1993 tarihli ve 491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Denizcilik Müsteşarlığının görevleri şunlardır:

....

(m) (Ek: 2/3/2005 – 5310/1 md.) Deniz ve iç sularda liman sınırlarını ve buna ilişkin koordinatları belirlemek, bu sınırlar içerisinde faaliyette bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile özel kişilerin yerine getireceği denizcilik ve limancılık hizmetlerine ilişkin tüm faaliyet izinlerini vermek, koordine etmek, denetlemek ve izinsiz faaliyetleri durdurmak"

26. 31/5/2002 tarihli ve 24771 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan mülga Gümrük Yönetmeliği'nin 89. maddesi şöyledir:

"Gümrük işlemleri bitirilen eşyanın serbest dolaşıma giriş rejimine tabi eşya olması halinde; vergilerin ödendiğini gösterir vezne alındısı ve taşıma senedinin alıcı nüshasının aslı veya kurumca onaylı örneği, eşyanın gümrükçe onaylanmış başka bir işlem veya kullanıma tabi olması halinde ise buna ilişkin beyanname gibi belgeleri ile, taşıma senedinin alıcı nüshası aslı veya 'aslı hükmündedir' ibaresini içeren ve taşıyıcı tarafından onaylanan bir örneği ilgililerce geçici depolama yerinde görevli gümrük memuruna verilir. Sözü edilen belgeler görülüp, eşyaya ait kayıtlarla ve eşya ile karşılaştırıldıktan sonra, uygun bulunduğu takdirde, geçici depolama yeri çıkış işlemleri tamamlanır.

Bu şekilde geçici depolama yerlerinden çıkarılan eşya için gümrük memuru tarafından çıkış kontrol fişi düzenlenir ve bu fişler işletme memuru ile eşyayı teslim alan yükümlü veya temsilcisi tarafından da imzalanır. Bir gün zarfında geçici depolama yerinden çıkan eşyaya ait çıkış kontrol fişleri bir sonraki gün yine gümrük ve işletme memurunca onaylanmış bir liste ekinde gümrük idaresine verilir."

B. Yargı Kararları

27. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 28/11/2017 tarihli ve E.2016/4787, K.2017/6644 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Mahkemece iddia, savunma, toplanılan deliller, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, 2 ve 3 nolu davalılar TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü ve Marward Shipping Co. Ltd. Şirketi hakkındaki davaların HMK'nın 150. m. uyarınca takipsiz bırakılması nedeniyleaçılmamış sayılmasına, Master Deniz Acenteliği tarafından eşyanın dava dışı alıcıya teslimi nedeniyle ordino düzenlendiği ve 1 nolu davalı adına düzenlenmiş acentelik faturasının ibraz edildiğinden bir nolu davalının taşıyan olduğu, TCDD'nin taşıyanın ifa yardımcısı olup, taşıyanın sorumluluğunun devam ettiği, hasarın gemiden tahliye, liman sahasından araçlara yüklenme ve Silivri'de

araçlardan indirilmesi sırasında olduğu, hasarın ise, vinç tahliyesinde borulara takılan sapanların takıldığı orta ve uç bölümlerdeoluştuğu, taşıyanın mallarının yükletilmesi, istifi, taşınması, elden geçirilmesi ve boşaltılmasında tedbirli bir taşıyanın dikkat ve ihtimamını göstermekle mükellef olduğu gerekçesiyle, davalı DHL Project & Chartering (China) Ltd. izafeten Master Deniz Acenteliği A.Ş. hakkındaki davanın kısmen kabulü ile 16.600,00 TL'nin faiziyle işbu davalıdan tahsiline karar verilmiştir ...

...

Yukarıda açıklanan nedenlerle, mümeyyiz davalı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile kararın mümeyyiz davalı yararına BOZULMASINA, ödediği peşin temyiz harcının isteği halinde temyiz edene iadesine, 28/11/2017 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 27/6/2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu, yurt dışından ithal etmiş olduğu malların bedelini ödeyerek konşimentosunu almış olmasına ve söz konusu konşimentoya dayanarak K. A.Ş.ye başvurup ilgili malların kendisine teslimini talep etmesine rağmen talebinin haksız olarak yerine getirilmediğinden yakınmaktadır. Başvurucu Şirket; emtianın tarafına teslimi, olmadığı takdirde emtia bedelinin ödenmesi istemiyle K. A.Ş. ve Ambarlı Gümrük Müdürlüğü aleyhinde İstanbul 52. Asliye Ticaret Mahkemesinde açtığı davanın haksız olarak reddedildiğini ifade etmektedir.

30. Başvurucu mevzuat hükümlerine göre eşyayı teslim edecek olan Gümrük İdaresinin geçici olarak ve alıcısı adına muhafazası altında bulundurduğu eşyayı konşimentonun kendisine ibrazı karşılığında teslim etmesinin esas olduğunu vurgulamıştır. Başvurucuya göre taahhüdüne aykırı olarak eşyayı yüklemeyen liman işletmesi ile gerekli uyarıları yapmayan Gümrük İdaresi uğranılan zarardan müteselsilen sorumludur. Başvurucu ayrıca teslimden kaçınmak gerekçesiyle öne sürülen yazının, esasen gümrük mevzuatından yıllar önce kaldırılmış olan ordino kurumunun farklı bir şekilde uygulamaya sokulması gayreti taşıdığından hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle böyle bir belgenin istenemeyeceğiniiddia etmiştir.

31. Sonuç olarak başvurucu Şirket; idari ve yargı mercilerinin söz konusu kararları dolayısıyla Anayasa'nın 10., 15., 35., 36., 125. ve 138. maddelerinde düzenlenen eşitlik, yerindelik ve kanunilik ilkeleri ile adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlali iddiası yanında ayrıca Anayasa'nın 10., 36., 125. ve 138.maddelerinde düzenlenen ilke ve hakların da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Ancak başvurucu Şirketin taşıma konusu malların gümrüklü sahada kalması ve bu malların tarafına tesliminin engellenmesi şikâyetinin mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvurucunun bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası çerçevesinde değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

35. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamındaki mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri süren başvurucu, böyle bir hakkın varlığını kanıtlamak zorundadır (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26). Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde

kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

36. Somut olayda başvurucu Şirket, taşımaya konu malların konşimentolarına dayanarak liman işletmesine başvurup ilgili malların kendisine teslimini talep etmiş olmasına rağmen işletmenin söz konusu talepleri reddetmesi nedeniyle malları zilyetliğine alamamıştır. Nitekim yükün liman işletmesine bırakılması ve gönderilenin doğrudan zilyetliğe el atabilecek duruma getirilmesi ile taşıyan yönünden teslim gerçekleşmiş sayılmaktadır. Bu durumda malik olan başvurucu Şirketin zaten mülkiyetinde olan malları liman işletmesinden teslim alması, onun zilyetliğine de el atması anlamına gelmektedir. Ayrıca depoda tutulan emtianın mülkiyetinin başvurucu Şirkete ait olduğu hususu, Gümrük Müdürlüğünce bu malların başvurucu Şirket adına tescil edilmesi ve malların teslimini teminen kontrol çıkış fişleri düzenlenmesiyle de resmî kurumlarca kabul edilmiş bulunmaktadır. Söz konusu emtianın mülkiyetinin başvurucu Şirkete ait olduğuna ilişkin olarak dava süreçlerinde de herhangi bir ihtilaf yaşanmamıştır.

37. Sonuç olarak başvurucu, yurt dışından konşimentoyla bedelini ödeyerek akreditif yoluyla paslanmaz çelik çubuk satın almış, ancak taşıyan ile yapılan sözleşmedeki edimleri yerine getirmediği gerekçesiyle taşıyanın hapis hakkı çerçevesinde söz konusu eşya liman idaresince başvurucuya teslim edilmemiştir. Dolayısıyla ekonomik bir değer ifade ettiği kuşkusuz olan bu eşyanın başvurucu yönünden Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiğinde tereddüt bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

38. Somut olayda başvurucunun yurt dışından ithal ettiği eşya, taşıyanın hapis hakkı çerçevesinde başvurucuya teslim edilmemiştir. Bu sebeple başvurucu, teslim edilmediği müddetçe söz konusu eşyasından yararlanamamakta ve üzerinde dilediği gibi tasarruf edememektedir. Bu durumun ise mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur.

39. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı

zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

40. İlgili idari işlem ve yargısal kararlara göre, başvurucu tarafından sözleşmedeki edimlerin yerine getirilmesi durumunda liman idaresince bu eşyanın başvurucuya teslim edilebileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucu, mülkten yoksun bırakılmış değildir. Diğer taraftan müdahalenin mülkiyetin kontrolü veya düzenlenmesi amacıyla da yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda başvuruya konu müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanma ilkesine ilişkin birinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

41. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

42. Anayasa’nın 35. maddesinde, mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş; bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir(Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

43. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

44. Konşimentonun koşulları 6762 sayılı mülga Kanun'un 1098. maddesinde açık olarak belirtilmiş olup bu maddeye göre konşimento diğer hususlar yanında ayrıca geminin adı ve tabiiyetini de içermelidir. Bu şartları içeren konşimento gereği aynı Kanun'un 1102. maddesine göre teslimin yapılacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda konu hakkındaki Yargıtay içtihadına göre liman işletmesi taşıyanın ifa yardımcısı sıfatını taşımakta olup ancak yük teslim talimatına göre liman idaresi yükü alıcıya teslim edebilir.

45. Somut olayda limandan eşya çekilmesi ile ilgili rutin işlemlerin yerine getirilmesi hâlinde eşyanın tesliminin gerçekleşeceği ve bunun gerçekleşmesi için gerekli belgelerin neler olduğu hususu mülga Gümrük Yönetmeliği'nin 89. maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Bu kapsamda Gümrük Müdürlüğünce işlemleri tamamlanmış ve teslimatı talep edilen eşyaya ilişkin belgeler, 4458 sayılı Kanun ile Gümrük Yönetmeliği hükümlerine istinaden idarede bulunan kayıtlarla karşılaştırılarak kontrol edilmektedir. Bu kontroller sonucu gemi adı ve konteyner numarası gibi bilgilerde farklılıklar bulunması hâlinde gerekli düzenlemelerin yapılması istenmekte ve bilgilerin uyuşması durumunda ibraz edilen belgelere kayıt verilerek tahakkuk eden işletme alacağının tahsilini müteakip söz konusu eşyanın teslimatı gerçekleştirilmektedir.

46. Esasında Denizcilik Müsteşarlığının 17/5/2011 tarihli ve 14765 sayılı talimatı ile açıkça "Deniz yoluyla ithal edilen ve geçici depo veya antrepolara teslim edilen yüklerin ancak yük teslim talimat formu alınarak alıcılarına teslim" edilebileceği düzenlenmiştir. Bu itibarla bahis konusu antrepolardaki yüklerin ancak Yük Teslimat Formu alınarak alıcılara teslim edilebileceği hususu yazılı bir talimata bağlanarak uygulama şeklinin tüm alıcılarca önceden bilinebilmesi temin edilmiştir.

47. 6762 sayılı mülga Kanun'un 1102. maddesinde "Konşimento gereğince kendisine mallar teslim edilecek olan veya konişmento emre yazılı ise ciro ve teslim ile kendisine devredilmiş olan kimse malları teslim almaya yetkilidir" denilmektedir. İlgili Kanun'da ayrıca konşimento ibraz edilmeden yükün teslimi hâlinde taşıyanın sorumluluğu da düzenlenmiştir. Anılan hükümler 6762

sayılı mülga Kanun'a göre yapılan ve somut olayda da olduğu üzere deniz taşıması neticesinde yükün teslimini düzenlemektedir. Sonuç olarak başvurucu Şirket konumundaki alıcılar, konşimentoları ibraz edip yük sahibi olduklarını mezkûr madde hükümlerine göre taşıyanlar veya acentelerine belgelendirmediklerinde ya da bu kapsamda taşıyanlar veya acenteleri tarafından gümrük işlemleri tamamlanan yüklere ilişkin yük teslim talimat formları düzenleterek liman işletmelerine sunmadıklarında bu yüklerin taraflarına teslim edilemeyeceği hususu yasal bir zemine sahiptir.

48. Anılan mevzuat hükümlerinin ve buna dayalı Yargıtay uygulamasının belirli, öngörülebilir ve ulaşılabilir olduğu açıktır. Bu itibarla derece mahkemelerinin kararlarının dayandığı gerekçeler ile yukarıda belirtilen mevzuat hükümleri dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığı değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

49. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, § 53).

50. Liman işletmeleri, teslimatı talep edilen eşyaya ilişkin belgeleri 4458 sayılı Kanun ile Gümrük Yönetmeliği hükümlerine istinaden kendisinde bulunan kayıtlarla karşılaştırılarak kontrol etmek suretiyle ifa yardımcıları olmaları hasebiyle taşıyanlara olan sorumluluklarını yerine getirmektedir. İşletmelerin bu görevleri kapsamında yaptıkları kontroller sonucunda doğru eşyanın doğru alıcılara tesliminin sağlanabilmesi için eşyanın teslimini talep eden alıcıların idarelere ibraz ettikleri belgeler üzerinde yer alan bilgiler ile liman kayıtlarının bire bir uyuşması gerekmektedir. Bu kontrol işleminin önemli bir amacı da taşıyanların alacaklarını tahsil edemedikleri takdirde yük üzerindeki hapis haklarını kullanabilmelerinin sağlanmasıdır. Liman işletmelerinin tüm bu görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri ve yardımcıları oldukları taşıyanların talimatlarına uygun hareket edebilmeleri için de kendilerine sıkı belge kontrolleri yapma ve eksik belgeyle başvuru yapanların teslim taleplerini karşılamama şeklinde kapsamlı yetkiler verilmesinde kamu yararının bulunduğu açıktır. Nitekim emtiayı taşıyıcılarının rızaları

dışında teslim eden liman işletmelerinin hukuki ve cezai sorumluluklarının bulunduğu gerçeği de dikkate alındığında bu yetki kapsamında yapılan sıkı belge kontrolleri ile taşıyan sıfatına sahip gemi donatanlarının ve onların temsilcileri olan gemi acentelerinin de taşıyan sıfatına sahip taşıma işleri komisyoncuları, liman idareleri ve mal alıcısı firmaların da ortak yararına bir uygulamanın gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

51. Somut olayda da taşıyan tarafından 27/6/2011 tarihli yazı ile navlun ücretinin tahsil edilemediği, bu ücretler tahsil edilinceye kadar yük üzerinde hapis hakkı bulunduğu ve alacakları tahsil edilinceye kadar yüklerin teslim edilemeyeceği liman işletmesi ile Ambarlı Gümrük Müdürlüğüne bildirilmek suretiyle hapis hakkı kullanılmıştır. Bu durumda henüz teslimi gerçekleşmeyip antrepolarda bekletilen emtia üzerinde hapis hakkı bulunan taşıyanların bu haklarının korunmasını teminen alıcılardan Yük Teslim Talimat Formu talep edilmesinde ve bu belgenin temin edilmemesi hâlinde malların tesliminden kaçınılmasındakamu yararı mevcut olup müdahalenin meşru bir amaç taşıdığı kuşkusuzdur.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

52. Son olarak kamu makamlarınca başvurucu Şirketin mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

53. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

54. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda

bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi, bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

55. Başvuru konusu olayda liman idaresince yapılan kontroller sonucu ibraz edilen belgelerdeki bilgiler ile idare kayıtlarında yer alan bilgiler arasında farklılıklar bulunması hâlinde gerekli düzenlemelerin yapılmasının istenmesinin ve bu düzenlemelerin yapılmaması hâlinde malların tesliminden kaçınılmasının ulaşılmak istenen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli ve bu amaç doğrultusunda gerekli olduğu tartışmasızdır. Ancak bunun yanında müdahalenin orantılı olup olmadığı da değerlendirilmelidir.

56. Somut olayda ithal konusu mal K. Limanı'na ulaşmış ve K. A.Ş.nin Gümrük Müdürlüğü adına işlettiği ve gümrüklü saha olan geçici eşya depolama alanına teslim edilmiştir. Gümrük işlemlerinin tamamlanması üzerine geçici antrepoya konulan emtianın teslimi amacıyla konşimento alıcı nüshaları ve diğer gerekli belgeler ibraz edilmiş, gerekli kontroller sonrasında eşyanın teslimi için kontrol fişinin düzenlenmesinden sonra konteyner ücretleri yatırılmış, eşyanın yüklenmesi için araçlar limana getirilmiş, fakat liman işletmesi teslimden kaçınarak eşyayı araçlara yüklememiştir. Liman işletmesi, eşyayı teslim etmeme gerekçesi olarak Denizcilik Müsteşarlığının 17/5/2011 tarihli ve 14765 sayılı yazısını göstermiştir. Anılan yazıda, mal teslimatı için ibraz edilmesi gereken belgeler arasındayük teslim talimat formları da sayılmıştır. Buna mukabil başvurucu Şirket, anılan belgeyi ibraz etmemiştir. Esasında başvurucu Şirketin bu şekilde kendisine ait olduğunu iddia ettiği emtianın tesliminin engellenmesinin kendisi açısından bir külfete yol açtığı kuşkusuzdur. Üstelik başvurucu Şirket, kendi iddiasına göre emtianın bedelini ödemiş ve eşyayı temsil eden kıymetli evrak niteliğindeki konşimento ile liman işletmesine başvuru yapmıştır.

57. Ancak liman işletmeleri, ifa yardımcıları olmaları nedeniyle taşıyanlara karşı çeşitli sorumluluklar taşımaktadır (benzer yönde bir değerlendirme için bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin E:2013/15901, K: 2014/16752 sayılı kararı). Liman işletmeleri bu sorumluluklarını ise teslimatı talep edilen eşyaya ilişkin belgeleri 4458 sayılı Kanun ile Gümrük Yönetmeliği hükümlerine istinaden kendisinde bulunan kayıtlarla karşılaştırarak kontrol etmek ya da

talimatnameye uygun olarak alıcılardan Yük Teslim Talimat Formu gibi belgeler istemek suretiyle yerine getirmektedir. Özellikle somut olayda olduğu gibi taşıyanca ithal konusu mal üzerinde hapis hakkının kullanılmasının söz konusu olduğu durumlarda bu uygulamaların varlığı daha fazla önem kazanmaktadır.

58. Bu durumda taşıyanların yardımcısı konumundaki liman işletmesinin eşyanın gönderilene teslimini yaptığı andan itibaren sorumluluğu sona erecektir. Bu itibarla liman işletmesi, taşıyandan aldığı talimat doğrultusunda malı kime teslim etmesi gerekiyorsa ona teslim edecektir. Diğer bir deyişle liman işletmesinin sıkı belge kontrolünde bulunuyor olmasının, taşıyanın teslime yönelik rızasını tevsik eder mahiyetteki belgelerin varlığının aranmasının ve uluslararası deniz taşımacılığı mevzuatının bu noktada esnek olmayan hükümler içermesinin deniz ticaretinin belirli bir güvenlik seviyesinde seyri için elzem olduğu hususunda genel geçer bir yaklaşım bulunmaktadır.

59. Diğer yandan limandan eşya çekilebilmesi için gerekli olan belgelerin neler olduğuna ve bu belgelerin temin edilememesi hâlinde eksikliklerin nasıl tamamlanabileceğine ya da bu belgelerdeki hatalı kayıtların düzeltilmesi yol ve yöntemlerine de ilgili mevzuatta ve kısmen de Denizcilik Müsteşarlığının 14765 sayılı talimatında yer verilmiştir. Nitekim somut olayda yapılan başvuru üzerine liman işletmesi; limandan eşya çekilmesi ile ilgili rutin işlemlerin yerine getirilmesi hâlinde eşyanın tesliminin gerçekleştirilebileceğini belgeleri sunan Şirket temsilcisi aracılığıyla başvurucu Şirkete müracaat sırasında bildirmiştir. Bu kapsamda başvurucu Şirketten ithal konusu emtiaya ilişkin Yük Teslim Talimat Formu'nu temin etmesi talep edilmiştir.

60. Bu durumda acentesinden veya taşıyandan alınacak Yük Teslim Talimat Formu ile malın teslimatının sağlanmasına imkân veren söz konusu hukuki enstrümanın varlığı, başvurucu Şirkete yüklenen külfeti hafifletmekte ve bu, ticari işlemin tüm taraflarının menfaatine olan ve gemi taşımacılığında ticari güvenin tesisi için elzem olan mezkûr uygulamanın teşkil ettiği müdahaleyi ölçülü kılmaktadır. Liman işletmesinin taşıyanların talimatı anlamına gelen ordino kesilmesi ya da Yük Teslim Talimat Formu verilmesi işlemlerine rağmen malları teslimden kaçınması hâlinde ise müdahalenin ölçüsüz olacağı açıktır. Bununla birlikte somut olayda başvurucu Şirket, bu tür bir işlemin tesisini teminen acente nezdinde herhangi bir girişimde bulunduğuna ilişkin bir bilgi veya belge sunmamıştır.

61. Diğer yandan liman işletmesi 24/8/2011 tarihli yazısında Denizcilik Müsteşarlığının mezkûr talimatı gereği teslimat için gerekli belge olan Yük Teslim Talimat Formu'nun temin edilmemesi nedeniyle emtianın teslim edilemediğini, emtianın hâlen geçici depolama yerinde bulunduğunu ve anılan belgenin temini durumunda her zaman emtianın tesliminin gerçekleşebileceğini ifade etmiştir.

62. Üstelik ithalata konu emtianın teslim alınması anına kadar eksik olan belgeleri sunabilecek acenteler ve gümrük müşaviri gibi muhatapların bulunduğu, eksiklikleri tamamlanması istenen belgelerin ayrım gözetilmeksizin tüm mal ithalatçısı firmalardan talep edildiği gerçeği de dikkate alındığında başvurucu Şirketin beklemediği bir taleple karşılaşmış olduğunu söylemek de mümkün değildir.

63. Bunun yanı sıra liman işletmesinin Denizcilik Müsteşarlığının 491 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesi çerçevesinde verdiği talimatlarla bağlı olduğu, anılan talimatlar aleyhine idari yargı yoluna başvurulabileceği, nitekim başvurucu Şirketçe de mezkûr talimatın iptali istemiyle ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay Onuncu Dairesinde dava açıldığı dikkate alındığında liman işletmesinin talimat gereği Yük Teslim Talimat Formu'nu istemek durumunda kaldığı hususunun başvuru Şirketçe kabul edilip öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

64. Ayrıca talep konusu emtia hâlihazırda depoda durduğu için başvurucu Şirketin malik olduğunu iddia ettiği bu emtianın vasıtasız zilyetliğine hâlâ ulaşabilmesi imkân dâhilindedir. Başvurucu Şirket, her ne kadar emtianın teslimi için gerekli olan ordinoların artık uygulamada geçerliliğinin kaldırıldığını belirtmiş ise de taşıyanların imzalayarak yükün teslimine rıza gösterdiklerini ifade ettikleri ve yük teslim talimat formu, yük teslim belgesi, etiketli konşimento veya ordino gibi farklı isimler verilen bu belgeler hukuki geçerliliği bulunmayan belgelerden olmayıp ulusal ve uluslararası ticaret ve taşımacılıkta yüklerin teslimi için geçerli ve gerekli belgeler olduğu hususunda bir uzlaşı bulunmaktadır.

65. Bu durumda somut olayda liman idaresinin cevap yazılarında da işaret edilen ve başvurucu Şirketin maliki olduğunu iddia ettiği mallarına ulaşabilmesini sağlayan hukuki yolların bulunduğu, depodaki malların tasfiyesine gidilmeyip hâlihazırda herhangi bir işleme tabi tutulmadan orada tutulduğu dikkate alındığında başvurucu Şirkete şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklenmediği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak olayda başvurucunun ithal ettiği eşya, taşıyanla yapılan sözleşmedeki edimler yerine getirilmediği için hapis hakkı çerçevesinde liman idaresince

teslim edilmemiştir. Kanuni dayanağı ve meşru amacı bulunan müdahale yönünden ölçülülük bağlamında başvurucunun sözleşmedeki edimlerini yerine getirerek taşıyan veya acentesinden alacağı Yük Teslim Talimat Formu ile her zaman eşyayı teslim alabileceği anlaşılmaktadır. Bu sebeple somut olay bakımından başvurucu Şirketin mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil denge bozulmadığı için müdahale ölçülü bulunmuştur.

66. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/6/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Resmi Yazının Orjinal Nüshası İçin Link'e Tıklyınız. Adalet Bakanlığı İçin Link'e Tıklayınız.